

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (Kamerstuk 33 037, nr. 132).

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Vermeij

Adjunct-griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
De Vos

Inhoudsopgave

I.	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	4
	Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	6
	Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie	8
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie	9
	Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie	11
II.	Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris	12
III.	Volledige agenda	12

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (hierna: het ontwerpbesluit) en hebben hier nog een aantal vragen over. Deze leden zijn zeer kritisch op de invulling van de programmatische aanpak stikstof (PAS). Hoe kan de Kamer nog invloed hebben op de invulling van de PAS? Wanneer kan de voorhang verwacht worden? Kan de Staatssecretaris uitgebreid toelichten hoe het ontwerpbesluit zich verhoudt tot de praktische invulling van de PAS? Zij vragen tevens wat de noodzaak van het ontwerpbesluit is in relatie tot de invoering van de PAS. Graag een uitgebreide toelichting.

Voorts vragen deze leden wat de te verwachten noodzakelijke financiële investeringen zijn voor de gehele landbouw, per sector en gemiddeld per bedrijf als gevolg de invoering van dit ontwerpbesluit? Acht de Staatssecretaris deze investeringen rechtvaardig en redelijk? Graag een toelichting. Draagt het ontwerpbesluit op enigerlei wijze bij aan de vermindering van regeldruk zoals afgesproken in het regeerakkoord? Zo ja, op welke wijze?

De leden van de VVD-fractie vragen waarom de Staatssecretaris kiest voor invoering van extra maatregelen voor de veehouderij terwijl niet duidelijk is hoe de verdeling van de ontwikkelingsruimte ten goede komt aan de veehouderij. Is de Staatssecretaris bereid om de invoering van dit besluit op te schorten tot duidelijk is hoe de PAS er in de praktijk uit komt te zien? Zo nee, waarom niet? En wat zijn de argumenten van de Staatssecretaris om de sector te overtuigen dat deze maatregelen noodzakelijk zijn terwijl de effectiviteit van de maatregelen en de ontstane ontwikkelingsruimte niet duidelijk zijn?

Deze leden lezen dat Nederland voor wat betreft de totale ammoniakemissie onder het huidige plafond vanuit de National Emission Ceilings (NEC)-richtlijn zit. Voorts lezen zij dat wordt voorgesteld het emissieplafond in 2020 en 2030 te verlagen. De leden van de VVD-fractie vragen hoe laag het plafond wordt en of de verwachting is dat Nederland onder dit plafond zal blijven binnen bestaand beleid?

In het ontwerpbesluit wordt een aantal keer opgemerkt dat de afwegingen en de modellen geënt zijn op de bestaande technieken. Kan de Staatssecretaris een uitgebreide toelichting geven op de nieuwe ontwikkelingen en innovaties ten aanzien van emissiearme huisvesting die niet meegenomen worden in het ontwerpbesluit? Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het beluchten van mest. Kan de Staatssecretaris een overzicht geven

van emissiebeperkende systemen en de effecten daarvan op de ammoniakemissie?

In het ontwerpbesluit krijgen bedrijven ongeacht de situatie en inspanningen over de afgelopen jaren vanaf 2015 vijf jaar de tijd om aan het nieuwe emissieplafond te voldoen. Veelal betreft het kleinere agrarische bedrijven die deze financiële stap niet zomaar kunnen overbruggen. Is de Staatssecretaris bereid de overgangperiode van vijf jaar te verlengen dan wel te versoepelen? Zo nee, waarom niet? Op pagina 15 van het ontwerpbesluit schrijft de Staatssecretaris dat de gevolgen voor een gemiddeld bedrijf acceptabel zijn. Wat verstaat de Staatssecretaris onder een gemiddeld bedrijf in de betreffende veehouderijtak?

Voorts hebben de leden van de VVD-fractie nog vragen over het overgangsrecht in het ontwerpbesluit. Hoe gaat de Staatssecretaris om met bedrijven die in een vergunningstraject zitten en bijna tot een vergunning komen of de verbouw afronden en met voorliggend besluit weer opnieuw moeten beginnen? Wie draagt de financiële consequenties en de gevolgen van het tijdsverlies? Neemt de Staatssecretaris de gevolgen van de nieuwe vergunningaanvragen ook mee in de financiële gevolgen voor de ondernemers die voortvloeien uit het besluit?

Deze leden vragen hoe de weidegang zich relateert tot het ontwerpbesluit. Op welke wijze wordt rekening gehouden met de effecten op de ammoniakemissie door weidegang? Op welke wijze kan de Staatssecretaris weidegang stimuleren en hoe is dit vertaald in dit ontwerpbesluit? En als de Staatssecretaris er niet voor kiest weidegang te stimuleren door middel van deze wet, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie hebben ook oog voor de gevolgen voor de varkenshouderij. De emissiefactoren voor vleesvarkens gaan omhoog en het plafond neemt ook toe. Dat gebeurt zonder dat er daadwerkelijk iets aan het bedrijf verandert, maar zal wel aangepast moeten worden in de reeds vergeven vergunningen. Welke rol kan de gemeente hierin spelen? Kan de Staatssecretaris nader ingaan op de gevolgen voor de vergeven vergunningen? In de PAS wordt wel met de nieuwe normen rekening gehouden, maar hoe wordt met de praktijk rekening gehouden? Kan de Staatssecretaris ook ingaan op de financiële gevolgen van het verkrijgen van een nieuwe vergunning? Gaat de Staatssecretaris gemeenten motiveren om hier coulance toe te passen? Graag een toelichting.

Deze leden hebben begrepen dat in een aantal natuurbeschermingswetvergunningen alleen de depositie op natuurgebieden is opgenomen. In andere vergunningen worden ook emissies of het aantal dieren benoemd. Als de depositie op papier toeneemt, maar feitelijk niet verandert, wat zijn dan de gevolgen voor de verkregen natuurbeschermingswetvergunning?

Voor bedrijven met een Integrated Prevention Pollution and Control (IPPC)-installatie wordt aangekondigd dat de maximale emissiewaarden beperkt worden. Heeft de noodzaak voor deze aanpassing te maken met Europese regelgeving? Zo ja, welke regelgeving? Zo nee, waarom kiest de Staatssecretaris hier dan toch voor? Tenslotte vragen de leden van de VVD-fractie hoe het voorstel zich verhoudt tot Europese regels en het gelijke speelveld. Is er sprake van een nationale kop? Zo ja, waarom kiest de Staatssecretaris daarvoor? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de uitkomsten van de Quickscan nog altijd niet kunnen uitsluiten waarom de modellen en metingen niet overeenkomen. Als reden wordt het weer of de locaties van meetstations genoemd. Is de Staatssecretaris van mening dat zij al besluiten kan nemen? Zo ja, waarom? Zij vragen daarnaast waarom er niet direct op de locatie gemeten wordt in plaats van aan de hand van modellen?

Deze leden lezen dat de werkgroep het onwaarschijnlijk acht dat het verschil in trends alleen het gevolg is van een overschatting van de effectiviteit van het ammoniakbeleid – deelt de Staatssecretaris deze mening? Wat is het gevolg daarvan voor de beleidskeuzes van de Staatssecretaris?

De leden van de VVD-fractie lezen dat in andere landen een daling van enkele procenten van de emissie wordt gemeld, maar zijn deze cijfers wel betrouwbaar? Hebben zij soortgelijke onzekerheden in zich zoals dat bij de Nederlandse schattingen en metingen het geval is? Wat gaat de Staatssecretaris doen om dit verschil te verhelderen? Over het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) en het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) wordt geschreven dat hun metingen een relatief goed beeld van de gemiddelde ammoniakconcentratie in Nederland geven. Kan de Staatssecretaris nagaan in hoeverre en op welke wijze zij hun metingen van waarde schatten voor de lokale praktijk? Zo hebben buitenlandse emissies een wat grotere invloed op de MAN metingen (20%), omdat een aantal MAN-locaties dicht bij de grens staat. Hoe anticipeert de Staatssecretaris op deze externe factoren? Beschouwt de Staatssecretaris deze feiten als zijnde relevant? Zo ja, op welke wijze betreft zij deze feiten bij haar afweging? Zo nee, waarom niet?

In tabel 2 op pagina 15 van het ontwerpbesluit wordt opgemerkt dat de invloed op de berekende emissies door niet-landbouw bronnen, die nog niet worden meegenomen door emissieregistratie, nog niet is uitgezocht. Waarom is dit nog niet gebeurd? Gaat dat op termijn wel gebeuren? Op welke wijze kunnen de uitkomsten daarvan tot bijsturing van het beleid leiden?

Kan de Staatssecretaris aangeven of zij alle aanbevelingen op pagina 19 en 20 van het ontwerpbesluit overneemt? Zo nee, welke niet en waarom niet? Tenslotte hebben de leden van de VVD-fractie bij de begrotingsbehandeling gevraagd om de cijfers en metingen vanaf 1990 toen de modellen in gebruik zijn genomen. Op welke termijn kunnen deze leden deze cijfers verwachten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen waar ze de Staatssecretaris verzoeken op in te gaan.

Deze leden zijn tevreden dat de Staatssecretaris het initiatief neemt om het Besluit ammoniakemissie huisvesting landbouwhuisdieren te vervangen voor een breder besluit, met aangescherpte normen, voor stikstof én fijnstof. Zij steunen de beperking van de ammoniak- en fijnstof emissie uit stellen van harte. De bedenkingen van de leden van de PvdA-fractie hebben dan ook vooral betrekking op de reikwijdte van en normering in dit voorstel.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd in hoeverre de ammoniak-normen in dit ontwerpbesluit een daadwerkelijke oplossing bieden voor de overbelasting van gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden. Deze leden zijn van mening dat het niet wenselijk is dat de huidige maximale emissiewaarden 12 jaar geleden (in 2002) voor het laatst zijn aangescherpt, terwijl er sindsdien veel nieuwe huisvestingsystemen zijn geïntroduceerd. Zij vragen de Staatssecretaris of het mogelijk is om in het besluit op te nemen dat de maximale emissiewaarden voortaan elke 5 jaar worden herijkt.

De leden van de PvdA-fractie zijn er mee bekend dat pluimvee de grootste veroorzaker van fijnstof emissie is. Deze leden vinden het gezien de negatieve effecten van fijnstof én microbiële componenten & endotoxine op de volksgezondheid noodzakelijk dat er een maximumemissiewaarde voor fijnstof voor pluimvee wordt vastgesteld. Zij vragen de Staatssecretaris ook waarom er, gezien de risico's voor de volksgezondheid, alleen fijnstof normen voor pluimvee en niet voor varkens worden vastgesteld.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd waarom er wel een uitzondering is gemaakt voor varkens met 2- en 3 sterren van het Beter Leven Kenmerk en voor vrijloopstallen bij de diercategorie melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar en dit niet het geval is voor biologisch gehouden pluimvee en biologisch gehouden melk- en kalfkoeien ouder dan 2 jaar. Deze leden zijn benieuwd wat de consequenties zijn voor deze biologisch producerende bedrijven.

Zij vragen aan de Staatssecretaris waarom er een keuze is gemaakt om de norm voor best beschikbare technieken maximaal een kostentoeename van 3% te laten zijn voor nieuwe dierenverblijven, en slechts 1% voor bestaande dierenverblijven. De leden van de PvdA-fractie vragen of dit niet voor een ongelijk speelveld zal zorgen en de vernieuwing van huisvesting in de weg zal staan.

Deze leden vragen de Staatssecretaris nader uiteen te zetten waarom het belangrijk is dat er meerdere technisch van elkaar verschillende emissiearme staltechnieken beschikbaar zijn om een bepaalde mate van emissiereductie te realiseren. Zij zijn benieuwd of het niet voldoende is als er meerdere leveranciers zijn die technisch gelijkwaardige emissie reducerende staltechnieken kunnen leveren.

Deze leden vragen waarom er voor is gekozen om geen maximale emissiewaarde meer van toepassing te laten zijn op nageschakelde technieken.

De leden van de PvdA-fractie zijn er tevreden mee dat de nieuwe normen gaan gelden voor alle nieuwe dierenverblijven. Deze leden zijn echter ook van mening dat de maximale emissiewaarden (voor ammoniak & fijnstof) moeten gaan gelden voor alle uitbreidingen van bestaande stallen en niet enkel voor uitbreidingen met meer dan 50% van het bebouwde oppervlak van een dierenverblijf. Zij constateren dat met dit ontwerpbesluit, samenhangende met de PAS, het zogenaamde interne salderen mogelijk blijft. De leden van de PvdA-fractie zijn al langere tijd tegenstander van het interne salderen en verzoeken de Staatssecretaris deze keuze te onderbouwen.

Deze leden vragen de Staatssecretaris in te gaan op de stelling dat in het besluit huisvesting een flink onderscheid was opgenomen in de emissiefactor voor ammoniak tussen bedrijven die opstallen of weidegang toepassen en dit verschil nu wegvalt, waardoor een belangrijke stimulans om weidegang te blijven toepassen wegvalt.

De leden van de PvdA-fractie vinden het opmerkelijk dat er voor varkens niet voor wordt gekozen om binnen de Beste Beschikbare Technieken (BBT)-afweging (dus max. 3% extra kosten) de maximale emissiereductie voor ammoniak (tot 70%) te realiseren. Deze leden zijn van mening dat er met luchtwassers grote milieuwinst te boeken is. Zij verzoeken de Staatssecretaris te onderbouwen of het reëel is dat er in 2020 alternatieve emissie reducerende stalsystemen zijn ontwikkeld die vergelijkbare emissiereductie voor ammoniak bewerkstelligen als luchtwassers. De leden van de PvdA-fractie vragen daarnaast waarom er voor wordt gekozen de aanscherping van de emissiewaarde in 2020 alleen voor IPPC-bedrijven te laten gelden.

Deze leden vinden het jammer dat er simpelweg gekozen is om af te zien van het vaststellen van maximale emissiewaarden voor fijnstof emissie voor bestaande stallen. Zij zijn benieuwd welke stappen de Staatssecretaris zal nemen om fijnstof emissie reducerende technieken voor bestaande stallen te ontwikkelen die wel binnen het 1% BBT-criterium vallen.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat de 1.100 bedrijven (40% van de bedrijven met gespeende biggen of vleesvarkens) die verouderde stalsystemen hebben, omdat deze niet zijn aangepast aan de BBT onder de regeling voor intern salderen, tot 2020 niet aan de nieuwe normen hoeven te voldoen zolang ze niet uitbreiden. Deze leden zijn van mening dat er grote stappen kunnen worden gezet in de richting van het voldoen aan de maximale fijnstof- en ammoniakemissie, indien ervoor wordt gekozen de niet technisch aangepaste stallen die veruit de meeste emissie veroorzaken versneld uit te faseren. Zij vragen de Staatssecretaris derhalve of de eindtermijn van 2020 voor stallen waarbij intern salderen is toegepast niet met enkele jaren naar voren kan worden gebracht.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Staatssecretaris heeft overwogen om de einddatum (2020) van de zogenaamde stoppersregeling (het bevoegd gezag accepteert onder voorwaarden het niet naleven van het besluit huisvesting) naar voren te halen.

Deze leden zijn van mening dat de ingangsdatum van het besluit huisvesting niet kan worden uitgesteld tot het moment waarop de PAS in werking treedt. Zij zijn daarnaast van mening dat de ammoniak- en fijnstof normen niet voor niets worden aangescherpt en vinden het dan ook wenselijk dat ook bedrijven die al in het vergunningentraject zitten en bedrijven die een omgevingsvergunning hebben aan de nieuwe normen van het voorliggende besluit dienen te voldoen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren. Deze leden hebben hierover nog vragen.

Ten algemene vragen deze leden waarom de invoering van de verscherping en uitbreiding van de emissiewaarden voor ammoniak bij huisvesting van landbouwhuisdieren niet gelijk op loopt met de invoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De verscherping van het voorliggende besluit is toch overeengekomen met de landbouwsector ten behoeve van ruimte om te ondernemen die de PAS mogelijk zou maken? Aangezien de invoering van de PAS is vertraagd zou het volgens de leden van de CDA-fractie rechtvaardig zijn dat de verscherping van de emissiewaarden voor ammoniak eveneens later, gelijktijdig met de invoering van

de PAS, worden ingevoerd. Is de Staatssecretaris dit eens met deze leden? Zo nee, waarom niet?

De leden van de CDA-fractie vragen of de Staatssecretaris zich realiseert dat ze met het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren familiebedrijven in de veehouderij aanjaagt tot verdere schaalvergroting doordat deze zich genoodzaakt zien te investeren in nieuwe stallen of het bedrijf versneld af te bouwen? Wat zijn de verwachtingen van de Staatssecretaris?

Deze leden hebben zorgen over de gevolgen voor individuele vergunningen van het verhogen van de generieke normen in de PAS. Blijven de huidige afgegeven Natuurbeschermingswet-vergunningen geldig ook al worden de normen verhoogd?

Nota van toelichting

De leden van de CDA-fractie vragen een nadere onderbouwing van de aanleiding van het ontwerpbesluit zoals gesteld in de brief van 19 september (Kamerstuk 33 037, nr. 132) en de nota van toelichting bladzijde 9, «De belangrijkste aanleiding voor aanscherping van de maximale emissiewaarden voor ammoniak is de overbelasting van de voor stikstof gevoelige habitats van de Natura 2000-gebieden». Kan de Staatssecretaris aangeven op basis van welke metingen en eventuele berekeningen dit wordt bepaald?

Deze leden vragen waarom de Staatssecretaris er niet voor gekozen heeft om stallen die voldoen aan het huidige besluit huisvesting te vrijwaren van noodzakelijke aanpassingen die worden opgelegd met het voorliggende besluit. Zij vinden het onbegrijpelijk dat vergunde huisvesting een nieuwe vergunning zou moeten aanvragen omdat in het voorliggende besluit de regels worden gewijzigd. Is de Staatssecretaris het met deze leden eens dat voorafgaand aan de inwerkingtreding van dit besluit afgegeven vergunningen voor huisvesting buiten de reikwijdte van dit besluit vallen? De vergunning en bouw van nieuwe stallen is een proces dat een jaar of langer in beslag neemt. Hoe wil de Staatssecretaris deze situatie waarbij ondernemers die al een omgevingsvergunning hebben oplossen, zodat deze ondernemers niet worden geconfronteerd met extra kosten en tijd voor een nieuwe vergunningsaanvraag? De leden van de CDA-fractie vragen wat de Staatssecretaris heeft bezield om geen enkele overgangsregeling voor bijvoorbeeld lopende vergunningsaanvragen in het besluit of voor bijvoorbeeld verleende vergunningen die na 1 januari worden gerealiseerd op te nemen. Is de Staatssecretaris bereid om in het besluit uit te gaan van de vergunde situatie? Deze problematiek van al vergunde bouw van stallen speelt in het bijzonder ook voor vleeskuikenhouderijen die te maken krijgen met aangescherpte fijnstof normen. Deze leden zouden hierover graag een uitgebreide reactie ontvangen.

De leden van de CDA-fractie lezen in het Besluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren dat deze niet van toepassing is op melk- en kalkkoeien die in een vrijloopstal worden gehuisvest. Is de Staatssecretaris bereid om «onverharde vloer» te schrappen? Een onverharde vloer is namelijk niet in elke vrijloopstal aanwezig.

Deze leden lezen in paragraaf 2.2 dat «Bovendien zullen de verrijkte kooien op termijn worden uit gefaseerd...». Kan de Staatssecretaris een nadere duiding aan en uitleg geven over deze frase?

De leden van de CDA-fractie constateren dat voor IPPC-bedrijven de maximale emissiewaarden vanaf 1 januari 2020 worden verlaagd. Dit is een nationale kop, die niet voortkomt uit Europese regelgeving. Deze leden vragen wat de woorden van de Minister president Rutte waard zijn toen hij sprak bij de Algemene Politieke Beschouwingen over geen strengere regels.

Deze leden constateren dat om een fijnstof reductie te bewerkstelligen niet veel systemen beschikbaar zijn. Daarnaast acht het ministerie een jaarlijkse kostprijsverhoging van circa 3% redelijk. Zij vragen de Staatssecretaris aan te geven hoe de veehouders de jaarlijkse kostprijsverhoging kunnen doorvoeren naar hun afnemers?

De leden van de CDA-fractie lezen in artikel 2 lid 2 dat voor een aantal systemen het besluit niet van toepassing is. Kan de Staatssecretaris aangeven hoeveel totale emissiewaarde het betreft voor deze uitzondering? Zij vragen een overzicht per categorie in ammoniak in kg NH₃ per jaar en per categorie PM₁₀ in gram per dierplaats per jaar.

Recent is door de Tweede Kamer een, door het CDA niet gesteunde, motie van het lid Van Dekken (TK 33 792, nr. 3) over een onderzoek naar versneld stopzetten van de productie in bestaande oude varkens- en pluimveestallen aangenomen. Hoe verhoudt de uitwerking van deze motie zich tot artikel 5 (overgangsrecht)? Welke extra inspanningen gaat de Staatssecretaris leveren? Wat zijn de gevolgen van het uitvoeren van deze motie voor de veehouderij?

De leden van de CDA-fractie vragen de Staatssecretaris om toe te lichten of bij het bepalen van het overgangsrecht rekening gehouden wordt met de sociaal economische aspecten van een overgangstermijn tot 1 januari 2020. Zo ja, waar blijkt dat uit? Verwacht de Staatssecretaris dat er in de veehouderij genoeg financiële mogelijkheden zijn om voor 2020 te investeren om te voldoen aan de nieuwe normen? Zo ja, op basis waarvan wordt dit dan geconcludeerd? Zou de Staatssecretaris aan kunnen geven hoeveel veehouderijen per categorie ze verwacht dat er in 2020 zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerpbesluit emissiearme huisvesting. Zij hebben hierbij enkele vragen.

Deze leden zijn van mening dat extra inspanningen om emissie te verminderen hand in hand moeten gaan met ruimte voor bedrijfsontwikkeling en eenvoudiger procedures. Zij vragen de Staatssecretaris hoe zij dit ziet en hoe zij de samenhang ziet tussen de inwerkingtreding van de PAS en onderhavig besluit.

De leden van de ChristenUnie-fractie vrezen dat het besluit ertoe leidt dat bestaande bedrijven die niet willen uitbreiden extra eisen krijgen opgelegd om bedrijven die wel willen groeien hiervoor de ruimte te geven. Zij achten dit niet wenselijk, aangezien dit mogelijk kostprijsverhoging en schaalvergroting in de hand werkt. Welke mogelijkheden ziet de Staatssecretaris om met name strengere eisen te stellen aan de bedrijven die willen groeien en bestaande bedrijven hierdoor te ontzien?

Deze leden hebben moeite met de vormgeving van de overgangsregeling. Deze zal ertoe leiden dat agrariërs die bezig zijn met bouwen van een nieuwe stal maar hiermee nog niet klaar zijn al aan de nieuwe eisen moeten voldoen. Zij moeten dan een nieuwe vergunning en financiering

aanvragen terwijl ze al bezig zijn met bouwen. Ziet de Staatssecretaris mogelijkheden om het overgangsregime op dit punt te verruimen?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen in het bijzonder aandacht voor de financiële situatie in de legpluimveehouderij. Deze is al geruime tijd zeer slecht. Tegelijkertijd is de ammoniak- en fijnstof uitstoot toegenomen door de omschakeling van het batterijsysteem naar het scharrel-systeem. Door deze welzijnsmaatregel moet de legpluimveehouderij nu weer extra investeren in stalaanpassingen die niet direct betaald kunnen worden door een hogere opbrengstprijs. Deze leden vragen de Staatssecretaris om hiermee rekening te houden en legpluimveehouders meer tijd te geven om aanpassingen te doen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met enige bezorgdheid kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvestingssystemen landbouwhuisdieren.

Het voorliggende ontwerpbesluit hangt nauw samen met het creëren van ontwikkelruimte in het kader van de PAS. Het is op dit moment echter nog onduidelijk hoeveel ontwikkelruimte het in de verschillende Natura 2000-gebieden op zal leveren en in hoeverre voldoende ontwikkelruimte beschikbaar is voor de landbouw. Deze leden vragen waarom er niet voor is gekozen om de inwerkingtreding van het voorliggende ontwerpbesluit te koppelen aan de inwerkingtreding van de PAS. Zij willen erop wijzen dat veel bedrijven niet kunnen of willen wachten op de PAS en nu bezig zijn met vergunningprocedures in het kader van Natuurbeschermingswet om via interne en/of externe saldering een vergunning te verkrijgen. Als per 1 januari het voorliggende ontwerpbesluit ingevoerd zou worden, inclusief aanpassing van de huidige emissiefactoren, zonder dat de PAS nog van kracht is, voorzien de leden van de SGP-fractie grote problemen. Aanpassing van de emissiefactoren doorkruist stappen die gezet zijn ten aanzien van interne en externe saldering en zet de vergunningverlening op zijn kop. Dat levert vergunning aanvragers nieuwe onzekerheid op en kan ook veel geld kosten. Gaat het kabinet dit voorkomen door de inwerkingtreding uit te stellen?

Deze leden missen een overgangsregeling voor bedrijven die al vergunningen op zak hebben of ver in de vergunningprocedure zitten, maar nog geen nieuwe stal gebouwd hebben. Onverkorte invoering van het voorliggende ontwerpbesluit zou betekenen dat veel opgestelde bouwtekeningen, plannen en vergunningaanvragen aangepast moeten worden. Dat zou veehouders veel tijd en geld kosten, terwijl dat niet voorzienbaar was en zij zelf voor deze extra kosten moeten opdraaien. Zij vinden dat onrechtvaardig en niet acceptabel. De leden van de SGP-fractie vragen of de Staatssecretaris werk wil maken van een overgangsregeling. Zo nee, waarom niet? Zo ja, aan welke overgangsregeling denkt de Staatssecretaris dan? Deze leden stellen in dit verband voor om aan te sluiten op artikel 1, tweede lid, onderdeel b van het huidige Besluit ammoniak-emissie huisvesting veehouderij en het vergunde huisvestingssysteem leidend te laten zijn voor het bepalen van de maximale emissiewaarde. Zij horen graag hoe de Staatssecretaris tegen dit voorstel aankijkt.

In het voorliggende ontwerpbesluit wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen weiden en niet-weiden, terwijl weidegang een emissie reducerend effect heeft. Het is voor de leden van de SGP-fractie nog niet duidelijk waarom hiervoor is gekozen.

Deze leden vragen wat het actualiseren van de emissiefactoren betekent voor verleende vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een hogere emissiefactor kan betekenen dat op papier extra depositie wordt veroorzaakt, terwijl dat in de praktijk niet het geval is. Wat betekent dit voor de houdbaarheid van verleende vergunningen?

Het kabinet heeft ervoor gekozen om voor de pluimveehouderij generiek normen te stellen ten aanzien van de emissie van fijnstof. De leden van de SGP-fractie zetten daar vraagtekens bij. Het probleem zit in met name in de veehouderij intensieve gebieden. Waarom heeft de Staatssecretaris er niet voor gekozen om de normering tot die gebieden te beperken? Deze leden willen erop wijzen dat in andere gebieden gemeenten ruimte hebben om zelf, indien nodig, eisen te stellen.

De leden van de SGP-fractie willen erop wijzen dat emissiefactoren maar een deel van de werkelijkheid weergeven. De belangrijkste bron van ammoniakemissie uit de veehouderij is de mest. Deze mest wordt deels in de stal geproduceerd, maar gaat vervolgens naar externe mestopslag, wordt getransporteerd en vervolgens uitgereden over akkers en weilanden. In elke fase kan ammoniakemissie optreden. Verschillende factoren hebben invloed op de ammoniakvorming en -emissie. Het type huisvestingssysteem is daar één van. Deze leden vragen of het hanteren van emissiefactoren en het eenzijdig afrekenen van bedrijven en ammoniakemissie hierop voldoende recht doet aan de werkelijkheid. Zij geven een voorbeeld. Voor de ammoniakvorming in mest is van belang of sprake is van meer zuurstofarme omstandigheden met anaerobe processen of van meer zuurstofrijke omstandigheden met aerobe processen. Anaerobe processen zorgen voor veel meer ammoniakvorming dan aerobe processen. Verschillende moderne huisvestingssystemen hebben weliswaar een relatief lage emissiefactor, maar sluiten de mest op en stimuleren anaerobe processen met bijbehorende ammoniakvorming. Deze ammoniak komt er een keer uit. Als het niet in de stal is dan wel in mestopslag of bij het uitrijden. Deelt de Staatssecretaris deze analyse? Hoe gaat de Staatssecretaris hier rekening mee houden? Is zij bereid meer ruimte te bieden voor innovatieve methoden en systemen die niet alleen ammoniakemissie in de stal voorkomen, maar ook de ammoniakvorming?

Mede in dit verband vragen de leden van de SGP-fractie aandacht voor het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) over de gevaren van mestgassen (februari 2014). De OVV wijst daarin op de consequenties en risico's van onder meer emissiearme roostervloeren. Is de veronderstelling juist dat de voorgestelde aanscherping van emissie-eisen deze consequenties en risico's doet toenemen? Is hier rekening mee gehouden?

Deze leden hebben nog een vraag over de quick scan «Trends in ammoniakconcentraties en -emissies». Zij constateren dat het rekenmodel National Emission Model for Agriculture (NEMA) suggereert dat de huidige bijdrage van de emissie bij mestaanwending en de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken over Nederland ongeveer gelijk is. In dit model wordt geen rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden. Het rekenmodel Operationele Prioritaire Stoffen (OPS) berekent dat de bijdrage van de emissie vanuit stallen c.s. aan de ammoniakdeken ongeveer zes keer zo groot is als de bijdrage van de emissie bij mestaanwending. In dit rekenmodel wordt wel rekening gehouden met de invloed van weersomstandigheden en staat daarom dicht bij de werkelijkheid. Is de veronderstelling juist dat in het mest- en ammoniakbeleid bij het kiezen van emissiebeperkende maatregelen met name gerekend wordt met het rekenmodel NEMA? Zo ja, hoe

wordt dan omgegaan met het hiervoor genoemde verschil tussen NEMA en OPS en de bijbehorende vertekening?

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met afkeuring kennisgenomen van het Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren. Deze leden concluderen dat met dit ontwerpbesluit wordt ingezet op een bestending van de bioindustrie, waarbij dieren in potdichte stallen worden opgesloten, terwijl de natuur er niet bij gebaat is. Zij willen graag enkele vragen hierover aan de Staatssecretaris stellen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vinden het ontwerpbesluit de perfecte illustratie van de spagaat waarin het kabinet zich kennelijk bevindt. Enerzijds heeft ze zich gecommitteerd aan het beschermen van stikstofgevoelige natuur, en anderzijds een verdere groei van de veestapel in dit al zeer veedichte land geen haarbreed in de weg wil leggen. Deze twee doelen staan diametraal tegenover elkaar. Deze leden moeten constateren dat het kabinet kiest voor de economische belangen, maar dit verbloemd met mooiklinkende doekjes voor het bloeden. Met einde-van-de-lijn oplossingen zoals «emissiearme huisvesting» en «luchtwassers» maakt dit kabinet zich schuldig aan greenwashing. Deze technische ingrepen kosten de boeren erg veel geld, erg veel energie en hebben bovendien tot op heden aantoonbaar geen enkele significante verbetering voor de natuur met zich meegebracht. De veronderstelde vrijgekomen ammoniak «ruimte» wordt daarenboven direct weer opgevuld door verdere uitbreidingen van de veestapel. Ondertussen blijft het opruimen van de effecten van deze ammoniakdepositie in de natuur de maatschappij handenvol geld kosten. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Staatssecretaris haar eigen wetenschappelijke adviesorganen als het Planbureau voor de Leefomgeving en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid serieus te nemen door het advies om af te stappen van schaalvergroting en productieverhoging over te nemen. Een krimp van de veestapel is noodzakelijk in een dichtbevolkt en bebouwd land en mag niet langer een taboe zijn voor deze Staatssecretaris. Deze leden roepen de Staatssecretaris op te kiezen voor een volhoudbare Nederlandse landbouw. Inkrimping zorgt voor minder ammoniakuitstoot en brengt de kosten voor het onderhoud van natuurgebieden drastisch omlaag zal. Daarmee komt er ruimte voor ecologische landbouw gericht op markt onderscheidende kwaliteitsproductie. Graag een reactie van de Staatssecretaris hierop. Kan de Staatssecretaris overigens bevestigen dat dieren die weidegang hebben, minder ammoniakuitstoot veroorzaken dan dieren die het jaar rond in dichte stallen moeten leven?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen van de Staatssecretaris weten hoe zij het dierenwelzijn beoordeelt van dieren die in dichte stallen met luchtwassers moeten leven. Is het dierenwelzijnsniveau in een dergelijke stal gelijk aan een open stal met weidegang, danwel vrije uitloop? Op welke manier brengt dit ontwerpbesluit een veehouderij dichterbij waarbij, om met de woorden van het kabinet te spreken, «het dier centraal staat»? Op welke wijze brengt dit ontwerpbesluit de ambitie van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (DUV) dichterbij die luidt «dieren in de Nederlandse veehouderij kunnen hun hele leven lang volledig voorzien in hun ethologische behoeften en die zonder pijn of beperkingen uitvoeren». Kan de Staatssecretaris een aantal concrete voorbeelden noemen van verbeterd dierenwelzijn in emissiearme stallen met luchtwassers? Kan de Staatssecretaris de gemiddelde afschrijfmijnen van de in dit ontwerpbesluit opgenomen stallen een stal noemen?

Kan zij bevestigen dat de stallen die op dit moment volgens de voorschriften in dit ontwerpbesluit worden gebouwd, niet aan de dierenwelzijns- en diergezondheidsstandaarden uit de Uitvoeringsagenda voldoen? Zo ja, kunnen de veehouders straks aanvullende eisen verwachten om volledig aan de DUV te voldoen en wie gaat die aanvullende investeringen betalen? Zo nee, waaruit blijkt dat alle ambities van de Uitvoeringsagenda gehaald worden met de bouw van deze nieuwe stallen?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat luchtwassers en potdichte stallen niet alleen voor de dieren zeer ongezond zijn, waardoor het antibioticagebruik in de vee-industrie erg hoog blijft, maar dat ook de werknemers in de stallen in een zeer ongezond arbeidsklimaat werken. Kan de Staatssecretaris bevestigen dat onder varkens- en pluimveehouders luchtweginfecties relatief veel voorkomen? Heeft zij daar cijfers van? Zo nee, waarom niet en is zij bereid daar onderzoek naar uit te voeren? Wat is het effect van dit ontwerpbesluit op het klimaat en de luchtkwaliteit in de stal? Kan de Staatssecretaris aangeven op welk niveau van verzadiging van de lucht met ammoniak, fijnstof en endotoxinen er op grond van de voorschriften in dit besluit uitgekomen zal worden in de verschillende staltypen, en of dat hoger of lager is dan situatie conform de huidige voorschriften?

II. Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris

III. Volledige agenda

Ontwerpbesluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren.

Brief regering d.d. 19-09-2014, Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W. Mansveld – TK 33 037, nr. 132.

Aanbieding rapport «Trends in ammoniakconcentraties en -emissies; een quick scan».

Brief regering d.d. 21-10-2014, Staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma – TK 33 037, nr. 134.

Tijdpad Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en ontwerpbesluiten grenswaarden programmatische aanpak stikstof en emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren.

Brief regering d.d. 27-10-2014, Staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma – TK 33 037, nr. 135.